

Laurențiu Pachiu

Prima „zăpadă” din Iarna Vrajbei Noastre

Semnificațiile „Cazului Snowden” din perspectiva evoluțiilor sociale și geopolitice pe care le trăim, mai ales în Europa.

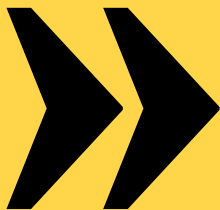
De Laurențiu Pachiu

Poveștile de spionaj fascinează întotdeauna. Reale sau, de regulă, înșelătoare, alimentează teoriile conspirative, cresc vânzările în presă și cinematografe, seduc tinerii care aplică pentru o carieră în domeniul serviciilor secrete de informații, inspiră literatura istorică sau de ficțiune. Similar oricărui produs mediatic,

orice „incident” din sfera intelligence ne preocupă o perioadă limitată de timp, după care acesta este uitat de profani, catalogat la capitolul „trădare” sau „eroism” de istorici și politicieni, se îmbracă în copertile unui nou roman de spionaj a la Carre, și, în ultimă instanță, este indexat în arhiva de „patterns, conclusions and further course of action” (modele, concluzii, căi de

acțiune) de către specialiștii în activitățile de intelligence.

Un caz particular, însă, care își menține poziția pe agenda publică de ceva timp și promite să rămână un punct de referință pe viitor, este cel al analistului NSA Edward Snowden și a divulgărilor efectuate de acesta. Nu îmi permit să speculez despre acest caz din perspec-

SĂ NU TRĂIM CU ILUZIA CĂ ACTIVITĂȚILE DE INTELLIGENCE VOR FI VREODATĂ ELIMINATE SAU LIMITATE ÎNTRU JUSTIFICAREA UNOR COMANDAMENTE DEMOCRATICE. ÎN VREMURILE PE CARE LE TRĂIM, ACESTE TREBUIE, DE FAPT, SĂ DEVINĂ GARANȚIA MENȚINERII UNEI SOCIETĂȚI PE COORDONATELE DEMOCRAȚIEI.

tiva clasică a axiologiei lumii discrete a spionajului/ contraspionajului (trădare? cârțiță? agent dublu, pregătirea unui spy-swap etc.), însă mă voi referi la explicațiile sau implicațiile mai vaste ale acestui incident. Cert este că acțiunile sale au pus în pericol viețile altor lucrători de informații, ceea ce subminează însăși argumentele de moralitate ale personajului în cauză.

Dezbaterea publică dedicată subiectului s-a axat, în principal, pe dilema „securitate națională – libertăți fundamentale”. Negreșit că aceste coordonate ale dezbaterii sunt necesare și inevitabile, însă nu trebuie lăsat loc ipocriziei și tirului bateriilor mediatice și de obținere de puncte în lupta politică, de imagine și geopolitică a actorilor implicați.

Activitatea de intelligence își găsește originile în istoria umanității încă dinaintea deprinderii scrierii (fiind de multe ori și descrisă ca „a doua cea mai veche meserie din lume”). De la Sun Tzu și spionii israeliți menționați în Biblie, ambivalența morală și legală specifică activităților de spionaj nu a afectat procesul acestora de sistematizare, instituționalizare, perfecționare și, chiar acceptare socială. Să nu trăim deci cu iluzia că activitățile de intelligence vor fi vreodată eliminate sau limitate întru justificarea unor comandamente democratice. În vremurile pe care le trăim, acestea trebuie, de fapt, să devină garanția menținerii unei societăți pe coordonatele democrației.

Există, însă, o serie de aspecte care merită atenție specială, legate nu atât de relevanța strictă a acestui „incident” din perspectiva funcției statale de spionaj/contraspionaj, ci de ceea ce exprimă de fapt acest eveniment din perspectiva evoluțiilor sociale și geopolitice pe care le trăim.

Înainte de toate, se ridică întrebarea ce fel de persoane sunt admise în structurile agențiilor de informații? Sunt extrem de rare cazurile (cel puțin cele devenite publice) de „defectare” fundamentate pe motive de moralitate și incompatibilitate cu practicile clandestine (șantajul, foloasele materiale, motivații politice/ideologice/ psihologice reprezentând, de fapt, regula). Orice candidat (fie el și analist contractat) și recrutorul trebuie să înțeleagă, încă de la prima strângere de mână, că acea colaborare și obligațiile ce

o caracterizează sunt viagere și că nu poți contracara activitățile ilegale și teroriste – obiect al muncii de intelligence – exclusiv prin activism democratic.

Din perspectiva acestei întrebări, cazul Snowden demonstrează provocarea serioasă pe care încep să o experimenteze agențiile de informații, presate de accelerarea globalizării și de conflictele culturale – în sens conceptual larg – și a pericolelor asociate acestui proces, în asigurarea/ administrarea resursei umane și a balansului psihologic și motivațional al acesteia.

În cazul Snowden, labilitatea omului de intelligence s-a remarcat însăși prin maniera haotică a despărțirii de NSA (alergând ca un globetrotter la porțile unor puteri ostile Statelor Unite pentru a obține acceptarea demersului său), motiv pentru care actul său nu cred că poate fi încadrat nici măcar la categoria defectare, în sensul clasic. Cazul său arată faptul că serviciile de informații trebuie să se pregătească pentru o nouă generație de lucrători, nu atât lipsiți de ideologie sau un sistem matur de valori (ceea ce nu este neobișnuit în această profesie), ci, pare-se, adepți ai nihilismului și contestatarii ai sistemului social existent, oricare ar fi acesta.

Snowden denotă o tipologie individuală cu o prezență tot mai pregnantă la nivel social global, adepți a contestării însăși a esenței sistemului politic și economic actual, respectiv, a funcționalității sistemului de guvernare democratică. Faptul că persoane de acest gen translatează din zona ideatică specifică Facebook în zona sistemelor informatice statale clasificate trebuie să reprezinte un semnal de alarmă. Cu atât mai mult în condițiile externalizării către contractori a activității de informații (cum este și cazul lui Snowden). Iar faptul de a contesta practicile de supraveghere ale unui serviciu de informații și a-ți refugia frământările într-o țară în care democrația este promovată de absolvenții Academiei Dzerzhinsky este chiar ridicol.

În al doilea rând, un aspect mult comentat în trecut, predilecția tentantă a unor agenții de informații de a accentua componentele non-HUMINT (SIGINT, IMINT, MASINT, TECHINT) în procesul de culegere și analiză de informații, coroborat

cu o neadaptare permanentă a sistemului de securitate informatică, demonstrează vulnerabilitatea acestor practici și, implicit, a securității statului pe care agenția de informații îl deservește (în contextul structurilor tradiționale – compartimentale și echilibrate în raport cu informatizarea procesului de analiză – de acces la informații clasificate, Edward Snowden nu ar fi avut nici măcar cum să emită deduceri clare asupra regimului funcțional al sistemului).

În al treilea rând, incidentul Snowden (în special refugiul oferit acestuia în Rusia) reprezintă doar confirmarea unor evoluții globale demarate de ceva timp (de altfel, inevitabile), ce constau în conturarea unor noi delimitări, falii geopolitice și strategice care au devenit evidente, gradual, în analizele strategice, abordările economice (să nu uităm că odată prelucrate, dezvăluirile lui Snowden au părut a fi centrate pe direcția subminării negocierilor asupra acordului de liber schimb SUA-UE), luările de poziție în sfera politicului și, culminând spre finele lui 2013, cu re-poziționarea arsenalului nuclear tactic la granițele NATO. Se pare, deci, ca un nou ciclu geopolitic este pe cale să înceapă (dacă este doar să credităm ideea lui George Friedman a ciclurilor politice de 50 de ani).

Și, nu în ultimul rând, în măsura acurateții dezvăluirilor lui Snowden, menținerea controlului democratic și judiciar asupra activității serviciilor de informații trebuie să reprezinte o preocupare permanentă a societății și să asigure garanții puternice de respectare a drepturilor și libertăților fundamentale, atât în sens colectiv (unde intră și componenta de securitate națională), cât și individual.

Numele Snowden (legat de „zăpadă”), duplicitatea și frustrările sale perverse, te duc cu gândul la drama personajului principal din „Iarna vrajbei noastre” a lui John Steinbeck. Asemeni acestuia, dezamăgirea finală a lui Snowden față de consecințele faptelor sale contează mai puțin acum, când deasupra Europei se așterne o nouă iarnă a vrajbei.

Laurențiu Pachiu este Managing Partner al casei de avocatură Pachiu și Asociații | www.pachiu.com.